

Peter Singer și morala tradiției¹

1. Introducere

Peter Singer este un filosof și etician² ale cărui lucrări sunt publicate pe scară largă, fiind nu puțin controversate. Concepțiile sale despre eliberarea animalelor și etica biomedicală ocupă o poziție marcantă atât în literatura filosofică, cât și în media. Părerile sale asupra infanticidului nu se bucură în media de o notorietate comparabilă cu, de exemplu, poziția sa în problema eutanasiei voluntare, însă constituie o provocare serioasă lansată moralei „tradiționale”³. Credința sa conform căreia nou-născuții ce prezintă handicapuri nu au dreptul la viață și, în anumite circumstanțe, pot fi omorâți fără a le provoca dureri, se află în opoziție cu principiile moralei tradiționale față de copii, considerați ființe lipsite de putere, care trebuie protejate și tratate cu respect, indiferent dacă sunt handicapați sau nu.

În acest studiu vom aduce în discuție *teoria etică* a lui Peter Singer, oprindu-ne asupra părerilor sale despre infanticid. În realizarea acestui fapt, vom analiza contextul teoretic al opiniilor sale despre infanticid și relația dintre teoria sa etică generală și părerile lui despre infanticid, deoarece concluziile lui Singer referitoare la moralitatea infanticidului sunt o aplicație a teoriei sale la acest subiect particular.

În prima secțiune vom scoate în evidență pe scurt poziția sa față de infanticid și argumentele sale în favoarea acestei practici. În a doua secțiune, vom analiza utilitarismul preferință și vom încerca să demonstrăm relațiile dintre părerile sale asupra eticii infanticidului și teoria sa etică generală, susținând că prima este o aplicare a celei de-a doua cu referire la o anumită problemă etică. În a treia secțiune vom evidenția argumentele pe care Singer le invocă în favoarea utilitarismului preferință, înainte de a releva câteva probleme esențiale existente în teoria sa.

Vom căuta să demonstrăm că argumentele în favoarea infanticidului depind de puterea de convingere a teoriei sale; că utilitarismul preferință prezintă defecte filosofice inevitabile, care justifică respingerea lui; prin urmare, că părerile lui Singer despre infanticid ar trebui respinse și ele. Aceasta înseamnă, în schimb, că adepții opiniei tradiționale conform căreia copiii – handicapați sau nu – trebuie tratați ca persoane, fără deosebire, și nu uciși fără durere, sunt îndreptățiți să procedeze în acest fel, în pofida faptului că Singer pretinde contrariul. Nimeni nu poate fi în plus.

2. Singer și infanticidul

---

¹ Teologia morală ortodoxă condamnă avortul și leagă această proscrisoare a avortului intenționat de omor (cf. H. Tristram Engelhardt jr., *Fundamentele Bioeticii Creștine. Perspectivă ortodoxă*, editura Deisis, Sibiu, 2005, p. 362). Omul este creat în urma unui sfat și al unui act special al Sfintei Treimi, act exprimat de sfinții Părinți prin termenul de *plăsmuire* și de *sufflare de viață*. Viața omenească nu este determinată doar de plăsmuirea omului din pământ, ci mai ales de suflarea de-viață-făcătoare a lui Dumnezeu.

² Calitatea lui de etician este demonstrată de faptul că a publicat *A Companion to Ethics*, Oxford, Blackwell, 1991, și a redactat articolul despre etică din *Encyclopaedia Britannica* CD 97, Chicago: Encyclopaedia Britannica, 1997.

³ În această lucrare, termenul de „moralitate tradițională” funcționează ca o expresie ce rezumă diversele concepții morale care acceptă noțiunile tradiționale europene creștine referitoare la valoarea vieții umane. El înglobează concepții morale aparținând iudaismului, creștinismului, islamului și alte teorii morale non-religioase care diferă unele de celelalte în câteva aspecte importante. Argumentarea mea nu se bazează pe existența unor trăsături esențiale comune, cu excepția faptului că susțin natura obiectivă a moralității și caracterul sfânt al vieții. Oricum argumentele generale sunt aplicabile la scară largă și altor teorii morale „tradiționale”.

a. Un caz pentru Singer

Vom deschide această discuție cu un caz, fiindcă prin cazuri reale reușim să vedem clar implicațiile teoriilor etice și faptul că etica se ocupă în mod fundamental de oameni și de problemele lor și nu reprezintă doar teologie sau filosofie abstractă. Cazul pe care îl vom folosi este cel utilizat de Peter Singer în discuția sa despre infanticid; prin acest caz, Singer consideră că infanticidul se justifică în mod evident.

John Pearson s-a născut pe 28 iunie 1980. Suferea de Sindromul Down (Trisomia 21), fără niciun alt handicap. Sindromul Down este provocat de o anomalie a cromozomilor asociată cu anumite anomalii fizice și intelectuale⁴. Oamenii care se nasc cu această anomalie au de obicei un IQ scăzut, un aspect fizic caracteristic⁵, prezintă o frecvență ridicată a bolilor de inimă și un risc mai mare decât cel mediu de a contracta anumite infecții și boli. Oricum, în ciuda speranței de viață scăzute și a „calității reduse” a vieții lor, astfel de oameni nu suferă din cauza condiției lor *per se*. Aflând că are Sindromul Down, părinții lui John au decis că nu îl vor, așa că cei însărcinați cu grija lui l-au sedat, i-au dat apă „doar la cerere” și i-au oferit îngrijiri medicale minime. Scopul acestui tratament a fost ca supraviețuirea copilului să fie împiedicată. Acesta a murit trei zile mai târziu (1 iulie 1980)⁶.

Singer consideră nu numai că moartea lui John Pearson în condițiile date a fost justă, ci și că părinții ar fi trebuit să aibă opțiunea de a-l omorî fără ascunzișuri și fără a-i provoca durere, printr-o injecție letală, de pildă. Alți părinți aflați în circumstanțe similare ar trebui să aibă același drept⁷. Singer recunoaște că ideea lui provoacă oroare în sufletele multor oameni și că intră în conflict cu multe dintre intuițiile noastre morale adânc înrădăcinate. Oricum, departe de a abandona concluziile la care ajunge, el crede că ar trebui să respingem asemenea sentimente și intuiții ca pe niște vestigii nefondate ale unei *tradiții morale (creștine) aflate în ruină*⁸.

b. Cazul lui Singer referitor la infanticid

Ce îl face pe Peter Singer să creadă că într-un asemenea caz infanticidul – uciderea unui bebeluș nou-născut – este justificat din punct de vedere etic? Există două motive esențiale: un astfel de copil *nu este o persoană*⁹, așa că uciderea lui¹⁰ nu este o greșeală;

---

⁴ În sindromul Down, fiecare celulă în exces provine din ovul sau spermatozoid. Se opinează că în timpul formării celulelor sexuale (ovul sau spermatozoid), cei doi cromozomi 21 nu se separă (nondișjuncție). În timpul fecundației, la unirea dintre ovul și spermatozoid (în mod normal fiecare cu 23 cromozomi) rezultă în final o celulă cu 47 cromozomi (în loc de 46). Această celulă, odată cu dezvoltarea embrionului, se multiplică, fiecare celulă din organism având 47 cromozomi în loc de 46, dezvoltându-se, astfel, sindromul Down.

⁵ Trăsături precum statură mică, așa-numita înfățișare „mongoloidă”, aspect specific al palmei.

⁶ H. Kushe și P. Singer, *Should the Baby Live? The Problem of the Handicapped Infants*, Oxford, OUP, 1985, p. 1-3; *Rethinking Life and Death: The Collapse of Our Traditional Ethics*, Melbourne: Text, 1994, p. 121.

⁷ Este un argument adus de Kushe și Singer în lucrarea *Should the Baby Live?*, susținut mai ales de Peter Singer în *Practical Ethics* (ediția a doua), Cambridge: CEU, 1993, p. 169-174; 181-191; *Rethinking*, p. 128-129.

⁸ Singer, *Practical Ethics*, p. 170-171; Kushe și Singer, *op. cit.*, p. 96-139; *Rethinking*, p. 128-129.

⁹ Nucleul rezultat în urma fecundării nu este identic nici cu cel al mamei, nici cu cel al tatălui. Toate caracteristicile copilului sunt cuprinse în acest nucleu, motiv pentru care niciun părinte nu are dreptul să-l considere „doar al lui”. În consecință, acest copil va fi un individ nou, unic, irepetabil, care are un statut de subiect sau persoană. Această nouă ființă umană nu se formează doar datorită faptului că două nuclee se unesc în procesul fecundației, ci mai ales datorită însuflețirii sale instantanee de către Duhul lui Dumnezeu, așa cum remarcă întreaga tradiție patristică. „Omul nu devine om, ci este om de la început. El este om în fiecare moment al dezvoltării sale, începând de la concepție... deja prima celulă (oul fecundat) este un individ uman. Acest lucru este demonstrabil prin cercetarea nucleului și a cromozomilor pe care le conține”: Erich Blechschmidt, *Wie beginnt das menschliche Leben. Vom Ei zum Embryo*, Christiana Verlag, Zürich, 2008, p. 31.

consecințele uciderii aceluși copil pot fi mai bune decât consecințele rămânerii lui în viață, așa că infanticidul este acțiunea permisă și chiar justă. Vom examina pe rând fiecare dintre aceste motive.

Prima serie de argumente ale lui Singer în favoarea infanticidului afirmă că rațiunile obișnuite împotriva uciderii persoanelor (fără durere) nu se aplică în cazul copiilor. El pretinde că un copil *nu* are o valoare intrinsecă astfel încât uciderea lui să devină o greșeală, căci noțiunile tradiționale despre caracterul sacru al vieții (omului), care justifică caracterul greșit al unei astfel de acțiuni, *nu* se pot susține pentru concepția seculară a lui Singer. El argumentează acest fapt pe două temeuri: principiul nu poate fi apărat prin recurgere la argumente raționale, căci într-adevăr asemenea doctrine se prăbușesc de îndată ce sunt puse sub semnul întrebării¹¹; în plus, el duce la consecințe inacceptabile când este aplicat unor cazuri dificile¹².

Ceea ce face ca uciderea să fie greșită, afirmă el, nu e faptul că entitatea ucisă e o ființă omenească, ci faptul că entitatea este o *persoană omenească* sau de alt fel¹³. Pentru a merita titlul de *persoană*, o entitate trebuie să fie rațională, conștientă de sine, conștientă de existența ei în timp, capabilă de comunicare și așa mai departe.¹⁴ Copiii, ca și feteșii, nu au astfel de capacități și, prin urmare, *nu sunt persoane*.¹⁵ Ei nu ar trebui creați ca să sufere, căci astfel li s-ar viola menirea, dar ei pot fi uciși, dacă acest fapt se realizează fără durere. Imposibil de acceptat o asemenea teză. „Practica noastră psihoterapeută arată că trupul se găsește în strânsă relație cu psihicul său prin Duhul lui Dumnezeu. Fiecare om și fiecare embrion poartă în sine încă din momentul concepției chipul lui Hristos. Așadar, însuflețirea omului are loc din momentul concepției și nu mai târziu în cursul sarcinii”¹⁶. Prin urmare, „viața copilului îi aparține și nu avem dreptul de a decide asupra ei. Nu am nicio îndoială că omul își începe existența din momentul concepției, a contopirii spermatozoidului cu ovulul. O dovadă științifică pentru acest fapt este fecundarea *in vitro*. Oricare altă definiție a începutului vieții este nefondată”¹⁷.

Mai mult, în cadrul teoriei etice a lui Singer există două tipuri principale de argumente împotriva uciderii persoanelor, dar nici unul, pretind ele, nu se referă la infanticid. Primul argument este *indirect*: o politică de ucidere a persoanelor ar produce anxietate între cei vii, care ar fi potențial amenințați de ea; un copil nu este capabil de a înțelege o asemenea politică, așadar nu se poate simți amenințat de ea¹⁸. Când „suntem suficient de maturi pentru a înțelege politica, suntem prea bătrâni pentru a mai fi amenințați de ea.”¹⁹ Cel de-al doilea argument este *direct*: oamenii au preferințe orientate spre viitorul lor, incluzând dorința de a continua să

---

¹⁰ Singer și mulți alți scriitori folosesc cu consecvență un pronume impersonal (engl. „it”) când se referă la nou-născuți. Un asemenea uz lingvistic reflectă și întărește cu subtilitate concepția lor conform căreia aceste entități nu sunt persoane. Ca creștini, nu împărtășim această concepție, de aceea ne vom referi la nou-născuți folosind pronume personale.

¹¹ Singer, *Practical Ethics*, p. 175, cf. p. 55-61, 72-78, 88-89, 150, 172-173; *Rethinking*, 159-183, Kushe și Singer, *op. cit.*, 111-129.

¹² *Ibidem*, p. 176-178, 180; *Rethinking*, p. 9-158, Kushe și Singer, *op. cit.*, p. 18-54. Paralel cu această părere e cea conform căreia alte culturi sănătoase practică infanticidul fără consecințe sociale înspăimântătoare și, ca atare, cultura noastră este o „tradiție deviantă”. Vezi mai ales Kushe și Singer, *op. cit.*, 98-117; Singer, *Practical Ethics*, p. 172-173; *Rethinking*, p. 128-130.

¹³ Singer, *Practical Ethics*, p. 83-100.

¹⁴ *Ibidem*, p. 83-95.

¹⁵ *Ibidem*, p. 169-170; *Rethinking*, p. 210; Kushe și Singer, *op. cit.*, p. 132-133.

¹⁶ Prof. Dr. Balthasar Staehelin în Pius Stössel, *Myriam, de ce plângi? – Trauma avortului*, Editura Ariel în colaborare cu Fundația Pro Vita Medica, Timișoara, 1998, p. 131.

¹⁷ Dr. Rudolf Ehmann, *Mijloace anticoncepționale. Efecte secundare fatale despre care nu se vorbește. Un bilanț critic din punctul de vedere al unui ginecolog*, Dresda, la Congresul internațional *World Federation of Doctors Who Respect Human Life*, p. 11.

¹⁸ Singer, *Practical Ethics*, p. 92-94.

¹⁹ *Ibidem*, p. 171.

trăiască. Uciderea unei persoane neagă aceste preferințe, fiind așadar greșită²⁰. Un copil, însă, nu se concepe pe el însuși în timp, așa că nu poate avea preferințe orientate înspre viitor pe care uciderea lui le-ar contrazice²¹.

Cea de-a doua serie de argumente ale lui Singer se concentrează pe ideea că urmările uciderii unui nou-născut handicapat pot depăși în importanță urmările eventualei lui supraviețuirii. Dat fiind faptul că rațiunile normale ale caracterului greșit al uciderii persoanelor nu se aplică în cazul uciderii copiilor, singurele temeuri pe care se poate întemeia răspunsul la întrebarea „Ar trebui să trăiască copilul?” vizează natura consecințelor²². În mod normal nu se pune problema ca urmările uciderii unui nou-născut sănătos să le depășească în importanță pe cele ale supraviețuirii lui: nașterea sa este de obicei un eveniment fericit pentru părinți. Calitatea vieții sale va fi probabil elevată. Dacă părinții nu îl vor, alți membri ai comunității îl vor vrea. Astfel, uciderea unui bebeluș normal, sănătos, este greșită, din cauza consecințelor negative ale acțiunii²³. Aceste argumente *nu* li se aplică în mod normal copiilor cu handicapuri grave, așa că uciderea lor poate să nu fie greșită. Dar, din nou, considerațiile conform cărora e greșit să ucizi un copil normal, dar nu e greșit să ucizi unul handicapat, *nu se bazează pe dreptul la viață* al primului, pe care al doilea nu îl are, ci pe *consecințele acțiunii*.²⁴ „Poziția Bisericii în condamnarea avorturilor de către Canoanele Bisericii are implicații dramatice pentru practica medicală contemporană. Ea duce la o fermă condamnare a screeningului prenatal și a avortului. Acestea au ajuns să ceară evaluarea copiilor nenăscuți și avortul lor în cazul în care se dovedesc a fi malformați. Acest lucru încurajează părinții să nu înfrunte provocarea iubirii și îngrijirii unui copil cu defecte sau handicapuri severe... În fața legii, medicii au ajuns responsabili dacă nu oferă părinților informațiile necesare ca aceștia să poată decide dacă doresc să-și ucidă copilul încă nenăscut... Tradiția Bisericii nu are nicio simpatie pentru argumente de felul celor ce afirmă că un asemenea copil va fi lezat prin aceea că e lăsat să trăiască cu malformație gravă. Întrucât perspectiva e viața veșnică, nu doar o suferință temporară, copilul i se dă întotdeauna un bine uriaș odată cu viața trecătoare, dată fiind posibilitatea experienței Tainelor Bisericii, în ciuda vătămărilor asociate cu defectul, handicapul sau boala lui”²⁵. Nu în această perspectivă se plasează considerațiile lui Singer. Să vedem deci care sunt aceste considerații?

Prima se referă la consecințele pe care uciderea copilului le va avea asupra părinților lui. Singer afirmă: „Pe bună dreptate, părinții ar putea regreta nașterea efectivă a unui copil handicapat. În această situație, efectele pe care moartea lui le-ar avea asupra părinților poate fi un argument în favoarea, și nu împotriva uciderii lui.”²⁶ Într-adevăr, el admite că „unii părinți și-ar putea dori ca până și copilul care suferă de cel mai grav handicap să trăiască cât de mult posibil, și atunci această dorință ar fi un argument împotriva uciderii copilului”²⁷. Oricum, o dorință contrară este în favoarea uciderii copilului, căci rămânerea lui în viață amenință

---

²⁰ *Ibidem*, p. 94-95.

²¹ *Ibidem*, p. 96. Singer se referă și la argumente pe care nu le sprijină direct ca adept al utilitarismului-preferință: dreptul la viață depinde de „capacitatea ființei de a dori să continue să trăiască sau de abilitatea de a se considera un subiect cu viață mentală continuă.”; respectul față de autonomie, prin care uciderea unei ființe este greșită dacă se opune voinței clare a ființei. Un copil nu are capacitățile cerute, așa că principiul și dreptul enunțate nu se aplică. Pentru aceasta, vezi Singer, *Practical Ethics*, p. 95-100, 171 și M. Tooley, *Abortion and Infanticide*, *Applied Ethics*, ed. P. Singer Oxford: OUP, 1986. În ultima parte, Singer respinge autonomia ca fiind relevantă pentru nivelul gândirii morale critice, dar o acceptă la nivelul intuiției.

²² Singer, *Practical Ethics*, Kushe și Singer, *op. cit.*, p. 135, 140-171. Forma întrebării este preluată, firește, din titlul lucrării lui Kushe și Singer, „Ar trebui să trăiască copilul? Problema copiilor handicapati.”

²³ Singer, *Ibidem*, Kushe și Singer, *op. cit.*, p. 135.

²⁴ *Ibidem*, p. 182.

²⁵ H. Tristram Eghelhardt jr., *op. cit.*, p. 363.

²⁶ Singer, *Practical Ethics*, în Kushe și Singer, *op. cit.*, 146-155, el extinde faptul la interesele întregii familii, incluzând frații și surorile.

²⁷ *Ibidem*, p. 183.

fericirea viitoare a părinților și a familiei lui. În acest caz, ei sunt îndreptățiți să omoare copilul fără a-i provoca durere, dată fiind preferința lor ca el să nu trăiască și date fiind consecințele dăunătoare ale rămânerii lui în viață.²⁸

Cea de-a doua considerație se referă la decizia care servește cel mai bine *interesele copilului*.²⁹ Pentru relevanța argumentului, Singer pornește de la premiza că părinții nu vor dori copilul și că e puțin probabil ca oricine altcineva să îl vrea, astfel încât numai interesele copilului devin relevante pentru caz.³⁰ El afirmă: „Copiii sunt ființe dotate cu simțire, care nu sunt nici raționale, nici conștiente de sine. Astfel, dacă ne decidem să considerăm copiii în sine, independent de atitudinea părinților lor, dat fiind faptul că specia lor nu e relevantă pentru statusul lor moral, principiile care guvernează caracterul greșit al uciderii animalelor non-umane, care sunt simțitoare, fără a fi raționale sau conștiente de sine trebuie să se aplice și aici... De aceea, calitatea vieții pe care o va duce copilul este importantă.”³¹

El argumentează că dacă „viața unui copil va fi atât de nenorocită încât să nu merite să fie trăită”, toate formele *utilitarismului preferință* sugerează că „e mai bine pentru copil să fie ajutat să moară fără să mai sufere”.³² Un astfel de caz ar fi situația unui copil grav bolnav de *spina bifida*³³, care ar necesita multiple operații și un grad proporțional de suferință; în cazul lui, chirurgia nu ar vindeca paralizia, incontinența și dizabilitatea intelectuală asociate acestei boli.³⁴

Oricum, există și cazuri izolate, în care versiunea „*vieții totale*” și cea a „*vieții mai presus de toate*” sunt divergente, cazuri în care copilul suferă de „handicapuri care fac ca perspectivele sale de viață să fie mai puțin promițătoare decât acelea ale unui copil normal, dar nu atât de întunecate încât viața lui să nu merite trăită.”³⁵ Într-un astfel de caz, în care copilul suferă, de exemplu, de hemofilie, este probabil ca viața lui „să conțină mai multă fericire decât necazuri, cele două fiind puse în balanță”.³⁶ Conform uneia dintre versiunile utilitarismului preferință, cea a „*existenței mai presus de orice*”, uciderea copilului este greșită, chiar dacă părinții nu își doresc ca el să trăiască, fiindcă moartea l-ar priva de această înclinare a balanței înspre fericire.³⁷ Cealaltă versiune, a „*vieții totale*”, consideră potrivită uciderea copilului dacă prin ea se ajunge la următoarea stare de fapt: părinții au un alt copil, pe care în circumstanțe obișnuite nu l-ar fi avut și acest copil nu suferă și el de handicapuri.³⁸ Acest argument are în centru ideea conform căreia copiii, în calitatea lor de ființe simțitoare, dar nu persoane, *pot fi înlocuiți*: nu viața copilului handicapat este cea care contează, ci

---

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Ibidem*, p. 183-184.

³² *Ibidem*, p. 184, cf. *Rethinking*, p. 211-212.

³³ *Spina bifida* înseamnă un defect al tubului neural sau al oaselor care îl acoperă (vertebre) prin lipsa de sudură a celor două părți ale coloanei vertebrale, fenomen ce are loc în perioada de embriogeneză, între săptămânile 22-28 de la concepție.

³⁴ Singer, *Practical Ethics*, p. 184.

³⁵ *Ibidem*, p. 184.

³⁶ *Ibidem*, p. 185.

³⁷ *Ibidem*, p. 185.

³⁸ *Ibidem*, p. 185-190. Unii opinează că „utilitarismul total” nu este o versiune a utilitarismului preferință, ci o alternativă a lui; numai concepția asupra vieții mai presus de orice ar fi o versiune a sa. La modul cel mai strict, acestea ar putea fi adevărate în literatura de specialitate, deși nu suntem convinși că lucrurile stau neapărat așa. Ambele versiuni sunt aplicabile tuturor domeniilor utilitarismului, căci ele vizează înțelegerea acelor entități a căror stare de bine este evaluată. Natura impersonală a „utilitarismului total” nu se află în antiteză cu teoria lui Singer. În Prefața celei de-a doua ediții a lucrării *Practical Ethics*, el scrie că a abandonat ideea ca versiunea „totală” și cea a „existenței înainte de toate” pot fi combinate, prin aplicarea primei versiuni ființelor simțitoare care nu sunt conștiente de sine și celei de-a doua versiuni celor care sunt conștiente de sine. Acum considerăm că utilitarismul preferință este capabil de a trasa o distincție suficient de clară între aceste două categorii pentru a ne permite să aplicăm o singură versiune a utilitarismului tuturor ființelor simțitoare. (*Ibidem*, X-XI).

calitatea vieții persoanei care ar rezulta din această decizie.³⁹ Astfel, decizia vizează refuzarea unei vieți potențiale în favoarea alteia: ceea ce justifică decizia este ideea că pierderea unei vieți este compensată de conceperea alteia, mai bune.⁴⁰ Nu este foarte clar care dintre aceste două păreri este adoptată de Singer. El tratează problemele atât din perspectivă „totală”, cât și din perspectiva „vieții mai presus de orice”⁴¹; totuși, comparându-le, ni se pare că el adoptă teza posibilității de înlocuire, cel puțin în ceea ce privește infanticidul.⁴² Atunci când aceste considerații sunt asociate problemelor referitoare la interesele familiei și ale societății, cazul infanticidului atâră și mai greu⁴³.

Multe dintre argumentele specifice ale lui Singer în favoarea infanticidului sunt, în cazul cel mai bun, dubioase⁴⁴. Totuși, scopul abordării noastre nu este de a analiza puterea de convingere a argumentelor sale specifice, ci de a identifica relația dintre ele și teoria utilitarismului preferință. A analiza argumentele specifice fără referire la locul pe care îl ocupă în teorie este o greșeală, căci argumentele lui Singer în favoarea infanticidului reflectă, în totalitatea lor, teoria sa etică generală, de care de altfel și depind. Astfel, vom lăsa deoparte critica părerilor sale despre infanticid și ne vom concentra asupra prezentării teoriei lui Singer, *utilitarismul preferință*, indicând modul în care teoria conduce direct la părerile autorului despre infanticid.

3. Teoria lui Singer: Utilitarismul preferință

Teoria etică a lui Peter Singer poate fi rezumată simplu: „Orice acțiune satisface mai multe preferințe, potrivită în funcție de intensitatea preferințelor, trebuie pusă în aplicare”.⁴⁵ Aceasta poate fi formulată în termenii unui criteriu al acțiunii etice: „O acțiune este corectă dacă satisface la maxim interesele celor care sunt afectați de ea.”

Această teorie atrage după sine câteva idei importante: *interesele tuturor ființelor, interese care sunt demonstrabile* și trebuie luate în considerare, indiferent de specie⁴⁶; niciun interes (sau niciun interes al vreunei părți afectate) nu trebuie să aibă mai multă greutate decât

---

³⁹ *Ibidem*, p. 186-188.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 188. El se referă mai ales la posibilitatea de a înlocui feteșii, extinzând-o și la copii.

⁴¹ *Ibidem*, p. 119-131.

⁴² *Ibidem*, p. 185-190, unde el sprijină această concepție și consideră că înțelegerea posibilității de înlocuire a copiilor prezintă numeroase avantaje, mai ales în cazul diagnosticării cu anumite anomalii congenitale a căror depistare *in utero* este dificilă sau periculoasă. A permite nașterea copilului și apoiuciderea lui ar putea avea avantaje clare asupra diagnosticării *in utero* și a avortului timpuriu (Singer, *Ibidem*, p. 189-190). El se exprimă mai evident în favoarea tezei posibilității înlocuirii în *Should the Baby Live?* (Kushe și Singer, *op. cit.*, p. 155-161), iar în *Rethinking Life and Death*, el pare să fi abandonat orice rezerve (Singer, *Rethinking*, p. 213-217). Cred că explicația acestui fapt și comentariul său în Prefața celei de-a doua ediții a lucrării *Practical Ethics* (X-XI) este că Singer a inclus teza posibilității înlocuirii în utilitarismul său preferință prin intermediul a două metafore: „registru vieții” și „Călătoria nesigură a vieții”, făcând astfel ca distincția între versiunile „existenței mai presus de toate” și cea „totală” a utilitarismului să devină inutilă pentru scopurile sale (*Practical Ethics*, p. 128-131).

⁴³ Kushe și Singer, *op. cit.*, p. 146-155, 161-171.

⁴⁴ Pentru contra-argumente specifice, vezi H. Pauer-Studer, „Peter Singer on Euthanasia”, *The Monist*, 76/2 (Aprilie 1993), p. 135-157; S. Uniacke și H. J. Mc. Closkey, „Peter Singer and Non-Voluntary Euthanasia: Tripping Down the Slippery Slope”, *Journal of Applied Philosophy*, 9/2 (1992), p. 203-219; R. Gaita, „Some Questions for Peter Singer’s Admirers”, *Bioethics Outlook*, 6/4 (Dec. 1995), p. 1-4; W.A. Landman, „The Morality of Killing and Causing Suffering: Reasons for Rejecting Peter Singer’s pluralistic consequentialism”, *South African Journal of Philosophy*, 9/4 (1990), p. 159-171; M. Lockwood, „Singer on Killing and the Preference for Life”, 22, (1979), p. 157-170. Pentru răspunsul lui Singer la studiul lui Pauer-Studer, vezi P. Singer și H. Kushe, „More on Euthanasia: A Response to Pauer-Studer”, *The Monist*, 76/2, (Aprilie 1993), 158-174.

⁴⁵ P. Singer, *The Expanding Circle: Ethics and Sociobiology*, Oxford, Clarendon, 1981, p. 101.

⁴⁶ Singer, *Practical Ethics*, p. 21, 57-62, 72-78; *The Expanding Circle...*, p. 101, 119-121.

celelalte – adică un interes nu este mai important decât altul, numai pentru că este interesul meu (principiul universalității)⁴⁷; doar entitățile care au interese demonstrabile pot fi luate în considerare în calculul etic, oricare ar fi specia acestor entități.⁴⁸ Aceste idei trebuie analizate în detaliu, făcându-se referire la concepțiile lui Singer despre infanticid.

Există câteva observații de ordin general care trebuie făcute înainte de a demonstra modul în care teoria aceasta duce la concluziile sale asupra infanticidului. În primul rând, teoria lui Singer vizează categoria consecințelor: *valoarea morală a unei acțiuni sau a unei dispoziții constă în efectele sale istorice și numai în acestea*⁴⁹. *Nu există niciun scop și nicio valoare transcendentă, divină către care să se orienteze acțiunile sau dispozițiile, sau cărora să li se conformeze.*⁵⁰ *Nu există nimic în vreo acțiune sau dispoziție care să aibă o valoare morală intrinsecă; într-adevăr, principiile importante – cum ar fi autonomia și drepturile – sunt reductibile la consecințe.*⁵¹ Acest fapt este evident în părerile sale despre infanticid, în care doar consecințele sunt relevante pentru calculul moral. Mai exact, este vorba despre o teorie utilitaristă prin faptul că aspiră la *sporirea bunurilor non-morale* și la *diminuarea relelor non-morale* a tuturor celor afectați de o decizie anume.⁵² Pentru Singer, bunurile non-morale care trebuie căutate sunt interesele sau preferințele ființelor simțitoare⁵³, iar relele non-morale care trebuie evitate sunt frustrarea corespunzătoare și zădărnicierea acestor interese sau preferințe.⁵⁴ Subliniem faptul că toate acestea sunt clar ilustrate în cazurile pe care Singer le propune în teoria sa despre infanticid: dacă părinții unui copil handicapat doresc ca el să trăiască, acesta e un argument împotriva uciderii lui; dacă ei nu doresc ca el să trăiască, acesta este un argument în favoarea uciderii lui.⁵⁵ Jocul de-a providența!

În al doilea rând, teoria funcționează la două nivele: *unul în care se aplică regulile generale (nu și absolute) și altul în care acestea nu se aplică.* Pe primul dintre ele Singer îl numește, urmându-l pe R.M. Hare, „nivelul intuitiv cotidian”⁵⁶. La acest nivel ar trebui să operăm conformându-ne regulilor morale încetățenite, considerându-le linii directoare, care, în ansamblu, vor promova la maxim interesele tuturor celor vizați. Motivul pentru care ar trebui să procedăm astfel este că în mod normal nu avem timpul, accesul la informație, obiectivitatea și puterea de pătrundere necesare pentru a judeca cu grijă fiecare caz.⁵⁷ La modul general, așadar, ar trebui să urmăm *acele legi pe care societatea le-a stabilit* fiindcă, în ansamblu, ele „sporesc la maxim interesele” celor vizați.⁵⁸ Uneori, această situație ne-ar putea sugera să schimbăm regulile sau să încalcăm una dintre ele într-o anume împrejurare, dacă suntem convinși că prin aceasta se va spori la maxim utilitatea.⁵⁹ Astfel, utilitarismul

---

⁴⁷ *Ibidem*, p. 10-11, 21.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 67-68; *The Expanding Circle*, p. 122-124

⁴⁹ *Ibidem*, p. 3.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 3, 7-8.

⁵¹ *Ibidem*, p. 95-100. În contextul discuției sale despre non-morala uciderii, el glosează autonomia în termeni de preferință a persoanei și consideră că limbajul „drepturilor” este în cel mai bun caz o expresie rezumativă a altor considerații morale fundamentale – și anume preferințele.

⁵² *Ibidem*, 3, 13.

⁵³ Aceste preferințe sunt definite în sens destul de larg ca fiind orice își dorește o ființă simțitoare, cu condiția ca acea dorință să nu intre în conflict cu o altă dorință a aceleiași ființe (Singer, *Practical Ethics*, p. 13). În vreme ce la o analiză strictă există o diferență între interese și preferințe (pentru care vezi R.E. Goodin, „Utility and Good”, *A Companion to Ethics* ed. P. Singer, Oxford: Blackwell, 1991, p. 241-248, Singer alternează cei doi termeni.

⁵⁴ Singer, *Practical Ethics*, p. 13; *The Expanding Circle*, p. 101.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 183.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 92-95; *The Expanding Circle*, p. 148-175.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 92-94; *The Expanding Circle*, p. 163-162; cf. R.M. Hare, „Universal Prescriptivism”, *A Companion to Ethics*, ed. P. Singer, Oxford: Blackwell, 1991, p. 461-462.

⁵⁸ *Ibidem*, p. 92; *The Expanding Circle*, p. 152-167; Hare, „Universal Prescriptivism”, p. 461.

⁵⁹ Singer, *The Expanding Circle*, p. 167. Pentru o prezentare detaliată a acestor probleme, vezi R.M. Hare, *Moral Thinking: Its Levels, Method and Point*, Oxford, OUP, 1981, mai ales p. 25-28, p. 40-64.

preferință expus de Singer este o *sinteză* făcută cu atenție între utilitarismul bazat pe reguli și acela bazat pe fapte.⁶⁰ Și acestea sunt ilustrate de părerile sale despre infanticid: multe dintre considerentele lui se situează la nivelul critic; totuși, el admite *utilitatea socială* (nivelul intuitiv) de a le „oferi” copiilor dreptul la viață de la naștere, sau, poate, timp de o săptămână sau o lună de la naștere.⁶¹

Așadar, care sunt implicațiile acestei teorii și cum se leagă ea de părerile lui Singer despre infanticid? Vom enunța din nou criteriul etic al utilitarismului preferință în lumina a ceea ce am spus anterior: „O regulă ar trebui adoptată și o acțiune ar trebui realizată dacă promovează la maxim interesele celor vizați de ele”.

Primul punct care trebuie subliniat este că, după părerea lui Singer, toate entitățile vizate care au interese ce trebuie avute în vedere ar trebui să figureze în calculul etic.⁶² Aceasta înseamnă că *etica limitată* – care restrânge concentrarea deciziilor etice la membrii grupului nostru, fie că grupul e o familie, un trib, o națiune sau o specie – este greșită.⁶³ Dacă o ființă este capabilă de a avea interese, atunci interesele sale ar trebui luate în considerare și cântărite numai din perspectiva *forței interesului*, nu din aceea a apartenenței ființei la un anumit grup sau specie.⁶⁴ De aici derivă laudatele concepții pe care Singer le are despre eliberarea animalelor și „specism”. Totuși, trebuie remarcat că în ceea ce privește ființele care au interese, doar acele interese vor fi incluse în deciziile etice în cadrul cărora vor beneficia de o importanță egală. Astfel, interesele unei ființe umane normale acoperă o sferă mai mare decât cele ale unui pește sau ale unui șoarece și au așadar o mai mare influență în deciziile etice.⁶⁵ Astfel, „Numai atunci când comparăm interese similare – dintre care interesul de a evita durerea este exemplul cel mai important – principiul tratării egale a intereselor cere să acordăm aceeași greutate intereselor unui om și celor ale unui șoarece”⁶⁶.

Aceasta ne conduce la cel de-al doilea punct esențial. Numai acele ființe care au un interes ce poate fi afectat își vor vedea interesele avute în vedere în luarea unei decizii etice. De aici rezultă că orice ființă care *nu e simțitoare* – adică nu e capabilă de a simți plăcerea sau durerea – e lipsită de orice valoare *etică*: ea nu are interese care să fie luate în considerare. Stâncile, copacii, micro-organismele și altele nu au valoare în sine, vorbind în termeni etici, pentru că nu sunt simțitoare. Modul în care o decizie le afectează are valoare etică numai dacă, ulterior, va avea un impact asupra acelor ființe care sunt capabile de a simți plăcerea și durerea (de exemplu, scăderea suprafețelor pădurilor tropicale este importantă numai din

---

⁶⁰ Pentru o descriere utilă a acestor forme de utilitarism, vezi W.K. Frankena, *Ethics*, Englewood Cliffs: Prentice Hallm 1973, p. 34-43.

⁶¹ „Nivelul critic” este analizat în Singer, *Practical Ethics*, p. 169-172, 181-191; „nivelul intuitiv” este analizat în Singer, *Practical Ethics*, p. 172, 190, *Rethinking*, p. 217; Kushe și Singer, *op. cit.*, p. 193-196.

⁶² Singer, *Practical Ethics*, p. 21, 57-62, 72-78; *The Expanding Circle*, p. 101, 118-121.

⁶³ Singer, *The Expanding Circle*, p. 119-121.

⁶⁴ Singer, *Practical Ethics*, p. 16-82; *The Expanding Circle*, p. 120. Această idee depinde, bineînțeles, de o demonstrație anterioară conform căreia singura diferență între persoanele umane și animalele non-umane este o diferență de *grade* (de simțire, de conștientizare a sinelui, ș.a.m.d.), nu de *fel* (A fi/a nu fi creat după chipul lui Dumnezeu), pentru care vezi *Practical Ethics*, Cap. 3.

⁶⁵ Singer, *Practical Ethics*, p. 57-61; cf. *The Expanding Circle*, p. 120-121.

⁶⁶ Singer, *The Expanding Circle*, p. 121. Această afirmație este puerilă, fiindcă ne îndoim că ar exista vreun caz în care interesele unui șoarece să fie comparabile cu interesele unui om. Să presupunem că unui șoarece și unui om li s-ar putea face rău la fel e o anumită acțiune, dar că acel rău nu are efecte pe termen lung, că nu cauzează anxietate și alte urmări care ar putea afecta în mod negativ viața persoanei e altceva. Recunoaștem că sunt niște supoziții puțin plauzibile, dar să le luăm în considerare chiar și așa. Simplul fapt că una dintre ființele implicate este o persoană și cealaltă este un șoarece va face ca cele două să aibă experiențe diferite ale suferinței, iar aceste diferențe au darul de face experiențele lor incomparabile. Conform însăși noțiunii lui Singer despre ce înseamnă o persoană, aceasta este rațională, conștientă de sine ca ființă în timp, posedă o serie de credințe, valori ș.a.m.d., care vor influența toate experiențele răului suferit. Așadar, nu există nicio împrejurare în care interesele unui șoarece să fie similare cu cele ale unei persoane. Aceasta ni se pare a fi o deficiență importantă a teoriei lui Singer.

punctul de vedere al impactului său asupra ființelor simțitoare)⁶⁷. Dar, în continuare, numai acele ființe simțitoare care sunt persoane – adică sunt capabile de a raționa și de a comunica într-un fel, sunt conștiente de sine și de existența lor în timp – pot revendica „dreptul la viață”.⁶⁸ Ființele simțitoare care nu au această conștiință au evident interese de a evita suferința și de a trăi plăcerea, dar nu pot avea niciun interes în existența lor continuă, pentru că nu sunt conștienți de ea.⁶⁹ Acestea se aplică indiferent de specia entității: de aici derivă argumentul său împotriva „dreptului la viață” al copiilor. Această idee influențează cel mai evident opiniile lui Singer despre infanticid. El susține că copiii umani, deși sunt în mod clar simțitori – căci pot trăi plăcerea și durerea – nu sunt *persoane*, căci nu sunt raționali, nu au capacitatea de a comunica și nu au conștiința existenței lor de-a lungul timpului.⁷⁰ Astfel, conform teoriei utilitarismului preferință, e greșit să faci un copil să sufere, dar nu e greșit să îl ucizi. Într-adevăr, dacă luăm în considerare preferințele părinților copilului de a nu crește un copil handicapat, ar putea fi permis sau chiar indicat ca acesta să fie ucis.⁷¹

4. Justificarea teoriei utilitarismului preferință

a. Cazul lui Singer în favoarea utilitarismului preferință

Unora li se va părea că părerile lui Singer despre infanticid sunt justificate în contextul teoriei sale etice: ele reprezintă o aplicație destul de consistentă și coerentă a concepțiilor subiective despre un domeniu important al eticii practice. Dar de ce am crede versiunea lui Singer în ceea ce privește etica? El prezintă o serie de argumente pentru adoptarea utilitarismului preferință. Ideea centrală a argumentelor pe care le invocă pentru justificarea opiniilor sale este următoarea: afirmațiile morale sau cele care sunt „așa cum trebuie” sunt *prescripții și nimic mai mult*⁷²; caracterul universal este inerent logicii unor astfel de afirmații⁷³. Atunci când acestea se asociază cu afirmația că nu există „fapte” la care să se refere sau să se conformeze afirmațiile morale, înseamnă că ceea ce ne rămâne sunt prescripțiile universale, care atrag la rândul lor sau se identifică în mare măsură cu utilitarismul preferință.⁷⁴

Așadar, ideea că afirmațiile etice *nu sunt obiective* este crucială. Dacă există vreo regiune obiectivă a realităților morale, atunci ideea prescripțiilor universale nu rezistă: într-adevăr, dacă logica acestor afirmații morale poate fi descrisă în mod plauzibil, atunci ea nu rezistă. Un motiv central pentru adoptarea prescripțiilor este că nu există nicio dare de seamă coerentă asupra descriptivismului.⁷⁵ Așadar, de ce crede Singer că nu există „ordine morală”

---

⁶⁷ Singer, *Practical Ethics*, p. 264-288.

⁶⁸ La Singer, sintagma „dreptul la viață” apare între ghilimele fiindcă el nu crede că limbajul referitor la drepturi îi este de mare ajutor și nici că poate să transmită corect teoria sa despre utilitarismul preferință. Astfel, limbajul referitor la drepturi este doar un mod la îndemână și relativ imprecis de a afirma alte valori etice. Vezi Singer, *Practical Ethics*, p. 96.

⁶⁹ Singer, *Practical Ethics*, p. 90-101.

⁷⁰ *Ibidem*, p. 182, 188.

⁷¹ *Ibidem*, p. 169-174.

⁷² *Ibidem*, p. 7-8; *Reasoning*, p. 147, 149-151.

⁷³ *Ibidem*, p. 10-12; *The Expanding Circle*, p. 100-103, 111-124; *Reasoning*, p. 149, 152-159; *How are We to Live? Ethics in an Age of Self-Interest*, Melbourne: Text, 1993, p. 173-175.

⁷⁴ *Ibidem*, p. 11-15; *The Expanding Circle*, p. 100-124; *Reasoning*, p. 147-159.

⁷⁵ *Ibidem*, p. 11-15, *The Expanding Circle*, p. 100-124; *Reasoning*, p. 147-159, cf. Hare, „Universal Prescriptivism”, p. 451-463.

obiectivă, că „morala nu face parte din structura lumii”?⁷⁶ Concepția lui pesimistă se construiește în jurul a câtorva elemente.

Prin primul dintre ele, Singer îl urmează direct pe J.L. Mackie în refuzul obiectivității „realităților” morale care să existe în vreo trăsătură a universului. Mackie consideră că a afirma obiectivitatea formulărilor morale reprezintă o pretenție mai degrabă *ontologică*, decât *lingvistică*; cu alte cuvinte, această afirmare își propune să ne spună ceva despre cum e lumea, nu despre felul în care (în mod caracteristic sau ideal) oamenii folosesc limbajul în discursul moral.⁷⁷ În orice caz, pentru ca asemenea ipoteze să fie adevărate, altele două trebuie să urmeze: că „dincolo de noi” există entități pur morale, așadar diferite de toate entitățile pe care le cunoaștem; că posedăm o facultate sau un mijloc de percepție (diferite de celelalte facultăți ale noastre) prin care să ajungem să cunoaștem aceste entități.⁷⁸ Mackie își continuă argumentarea afirmând că nu a fost prezentată și nici nu va putea fi vreodată prezentată nicio mărturie coerentă despre asemenea entități sau despre facultățile necesare pentru a intra în contact cu aceste entități spre a împrumuta cunoașterea morală de la ele. Este ceva „ciudat”, „excentric” în aceste ipoteze, iar această ciudățenie demonstrează că ele sunt false.⁷⁹ În vreme ce acest argument este utilizat împotriva teoriilor „mai extreme” referitoare la statutul obiectiv al afirmațiilor morale, ca cea a formelor platoniciene sau a intuiționismului pur, el consideră că alte teorii etice obiectiviste maschează pur și simplu aceste trăsături.⁸⁰ Acest argument este susținut, crede Mackie, de o descriere mai convingătoare a calităților obiectivizante ale discursului moral⁸¹, o ipoteză pe care, după cum vom vedea, Singer o susține.

Singer prezintă o dare de seamă detaliată a evoluției moralității umane bazându-se pe cercetările recente în domeniul sociobiologiei. El consideră originea acțiunii etice în comportamentul altruist al multor specii.⁸² După părerea lui, acest altruism are o bază genetică: odată ce genele care sunt răspunzătoare pentru comportamentul altruist (relațiile de rudenie și altruismul reciproc) se încetățenesc într-un anumit grup social, un astfel de comportament are o valoare pozitivă, ce se leagă de supraviețuirea purtătorilor acelor gene.⁸³ Sistemele etice umane sunt rezultatul acestui altruism genetic, combinat cu dezvoltarea culturală a sistemelor etice de către diferite comunități. Componenta genetică explică

---

⁷⁶ Acest citat este extras din J.L. Mackie, *Ethics: Inventing Right and Wrong*, Harmondsworth: Penguin, 1977, p. 15, din care Singer citează pentru a-și sprijini opiniile, Singer, *Practical Ethics*, p. 7-8; *The Expanding Circle*, p. 106-110; *Reasoning*, p. 151-152.

⁷⁷ Mackie, *op. cit.*, p. 19-22, contra R.M. Hare, care argumentează că nu există nicio diferență filosofică adevărată între afirmațiile morale subiectiviste și cele obiectiviste (pentru care, vezi de ex. Hare, „Universal Prescriptivism”, p. 451-463).

⁷⁸ Mackie, *op. cit.*, p. 38. Cf. Singer, *The Expanding Circle*, p. 105; *Reasoning*, p. 151.

⁷⁹ Mackie, *op. cit.*, p. 38-42. Cf. Singer, *The Expanding Circle*, p. 107; *Reasoning*, p. 151-152. Trebuie menționat că Singer îl urmează mai degrabă pe Hare decât pe Mackie atunci când concluzionează că astfel de mărturii sunt mai degrabă *incoerente* decât *false*.

⁸⁰ Mackie, *op. cit.*, p. 40-41. A se vedea că citatul lui Singer din Mackie aplică critica sa împotriva versiunilor extreme ale tuturor teoriilor obiectiviste (Singer, *The Expanding Circle*, 107; *Reasoning*, 151). După cum vom vedea, este o deficiență crucială a argumentării sale împotriva eticii obiectiviste, mai ales în lumina protestului său împotriva tuturor concepțiilor obiectiviste non-teiste. Oricum, problema caracterizării teoriilor sale creștine și puterea de convingere a argumentelor sale anti-creștine, oricât ar fi de importante, trebuie lăsate deoparte, fiindcă nu fac obiectul prezentei lucrări.

⁸¹ Mackie, *op. cit.*, p. 42.

⁸² Singer, *The Expanding Circle*, p. 3-53; *How are We to Live?*, p. 84-105, 129-153.

⁸³ Singer, *The Expanding Circle*, p. 3-23; *How are We to Live?*, p. 129-153. Se impune aici explicarea a două chestiuni pe care Singer le admite. În primul rând, o astfel de teorie explică supraviețuirea unei trăsături genetice; ea nu explică și nici nu ar putea explica în ce fel această trăsătură s-a putut impune în fața egoismului de grup, căci comportamentul altruist inițial ar fi în detrimentul supraviețuirii indivizilor din grup, după cum recunoaște Singer. În al doilea rând, comportamentul altruist are valoare nu neapărat pentru *indivizii purtători* de gene (pe care, dimpotrivă, i-ar putea dezavantaja), ci pentru supraviețuirea genelor prin intermediul șanselor sporite de supraviețuire ale purtătorilor de gene *ca grup*, care lasă aceste gene moștenire generațiilor următoare.

elementul comun al sistemelor etice; baza culturală justifică diferențele dintre ele.⁸⁴ Culturile însele pot avea o valoare evolutivă, de vreme ce o anumită cultură, asociată cu un anumit cod etic, poate asigura supraviețuirea indivizilor din cadrul ei.⁸⁵ Aceasta nu stabilește însă, susține Singer, *valoarea normativă* a sistemelor etice: departe de aceasta, faptul respectiv poate să le submineze oferind o explicație suficientă pentru dezvoltarea a ceea ce este cunoscut sub denumirea de realități morale universale sau intuiții.⁸⁶ Logica rațiunii etice se desprinde din această evoluție a eticii umane.⁸⁷ O asemenea descriere (modificată critic) sociobiologică a dezvoltării eticii ne permite să o concepem ca un mod de raționare umană care s-a născut dintr-un altruism limitat, având baze biologice, punând astfel la îndoială în mod serios statutul obiectiv al afirmațiilor morale.⁸⁸

„Așadar, etica își pierde aura de mister. Principiile sale nu sunt legi scrise sus în Paradis. Ele nu sunt nici adevăruri absolute despre univers, pe care le cunoaștem prin intermediul intuiției. *Principiile eticii provin din natura noastră de ființe sociale, dotate cu rațiune...* Faptul că judecățile noastre etice nu ne sunt dictate de către o autoritate externă nu înseamnă că toate judecățile etice sunt la fel de bune. Raționamentul etic indică drumul către o evaluare a judecăților etice dintr-un punct de vedere obiectiv.”⁸⁹

Ne vom ocupa în continuare de această ipoteză, conform căreia judecățile morale pot fi evaluate obiectiv și de modul în care acest fapt justifică dominarea utilitarismului preferință asupra altor teorii. După ce a stabilit incoerența și caracterul superfluu al descrierilor obiectiviste, Singer consideră că urmarea firească și necesară sunt prescripțiile universale și implicit utilitarismul preferință. El afirmă: „Refuzul descriptivismului elimină multe dintre posibilități [de reconstruire a conceptelor noastre morale]. Atâta vreme cât acest refuz e menținut, nici o reconstruire nu ne va permite să susținem ideile morale pretinzând că sunt adevărate din punct de vedere obiectiv. Pe ce bază ne putem atunci edifica judecățile noastre morale? Se pare că judecățile noastre morale vor trebui să își împrumute conținutul din *preferințele* noastre subiective, care vor dobândi un caracter universal. Nimic altceva nu se va putea insinua în conținutul lor, fiindcă singurul mod în care ar putea-o face ar fi pretinzând că reprezintă un fel de adevăr moral esențial. În absența oricărui sens coerent al acestor pretenții, ele pot fi tratate doar ca fiind *expresii ale preferințelor*.”⁹⁰

Pentru a vedea cum funcționează acestea, trebuie să înțelegem caracterul rațional al afirmațiilor etice în teoria lui Singer și cum se leagă ea de evoluția socială a sistemelor etice. După cum am văzut, Singer susține că sistemele etice se nasc din procese biologice și culturale. Altruismul care există pe baze genetice, combinat cu capacitatea unei persoane de a face judecăți, de a utiliza limbajul, de a fi conștientă de sine în timp și așa mai departe, dă naștere sistemelor etice.⁹¹ Într-un astfel de sistem, justificarea atrage după sine un răspuns dat întrebărilor despre motivele acțiunilor unui individ. Validitatea răspunsului va fi recunoscută de toți membrii grupului, conferindu-i-se astfel cel puțin aparența raționamentului imparțial⁹². Acest raționament, continuă Singer, dă naștere unei direcții de dezvoltare a sistemelor etice, de la reciprocitatea animală la moralitatea încetățenită prin obiceiuri, apoi la moralitatea critic-reflexivă, fiecare stadiu beneficiind de o aplicare sporită a rațiunii.⁹³ Se cere a fi subliniat aici faptul că, deși acceptă (critic) sociobiologia, Singer refuză ipoteza asociată

⁸⁴ Singer, *The Expanding Circle*, p. 24-32.

⁸⁵ *Ibidem*, p. 152-53; „How?” 101-105.

⁸⁶ *Ibidem*, p. 71-72; cf. 74-86.

⁸⁷ *Ibidem*, p. 87-124.

⁸⁸ *Ibidem*, p. 149.

⁸⁹ *Ibidem*, p. 149.

⁹⁰ *Idem*, *Reasoning*, p. 154.

⁹¹ Singer, *The Expanding Circle*, p. 90.

⁹² *Ibidem*, p. 93; *How are We to Live?*, p. 174.

⁹³ *Ibidem*, p. 94-100.

adesea cu ea, conform căreia suntem ființe egoiste genetic și că toată etica nu este decât egoism (genetic) deghizat.⁹⁴ El afirmă că, de la apariția sistemelor etice, ne îndreptăm către o mai mare consistență în cadrul teoriilor noastre etice, ca și între ele și acțiunile noastre, prin fenomenul „disonanței cognitive” și prin îndreptarea către „reducerea disonantă”.⁹⁵ Logica afirmațiilor morale operează în relație cu această dezvoltare socială a raționamentului moral.

Dat fiind faptul că nu există „realități” etice, *înțelesul* afirmațiilor etice nu poate fi referențial, pentru că nu există nimic „afară” la care ele să se poată referi.⁹⁶ Într-adevăr, afirmarea idealurilor morale nu este mai mult decât exprimarea preferințelor⁹⁷. Aceasta atrage după sine ideea că afirmațiile morale nu au înțeles, că discursul moral nu este rațional? Nu.⁹⁸ Deoarece ceea ce ne rămâne după abolirea obiectivismului sunt prescripțiile: toate idealurile, afirmațiile legile morale și așa mai departe sunt echivalente din punct de vedere logic cu „ar trebui să faci asta” sau „nu ar trebui să faci asta”. Prin chiar natura lor, aceste prescripții sau afirmații care ne indică ce ar trebui sau nu ar trebui să facem (opuse astfel comenzilor, poruncilor), au caracter universal: în mod logic, ele sunt *expresii universalizate ale preferințelor*.⁹⁹ De aici rezultă că pentru a putea beneficia de un înțeles minim, ele trebuie să se aplice tuturor circumstanțelor similare, fără a lua în considerare cine este implicat.¹⁰⁰ Este interesant că în unele ocazii Singer pare să afirme că acest caracter universal al prescripțiilor este *necesar din punct de vedere logic*, iar în alte ocazii, că e *necesar din punct de vedere social*.¹⁰¹ Cred că el se referă la faptul că în vreme ce dezvoltarea rațiunii umane este un fenomen social și cultural legat în mare măsură de integrarea în societate, procesul de raționare căruia îi dă naștere depășește acest context social și cultural. Dacă procesul este rațional, atunci este etern și obiectiv, depășind pragmatismul social omenesc. În aceasta constă cel puțin forța afirmației sale: „Există ceva în etică etern și universal, și nu dependent de existența ființelor umane sau a altor ființe care au preferințe. *Procesul de raționament* despre care am discutat este etern și universal”.¹⁰²

Atunci când acestei trăsături esențiale, logice a discursului moral i se adaugă existența preferințelor sau a intereselor pe care le reflectă afirmațiile morale, rezultatul este reprezentat de prescripțiile universale, care justifică, la rândul lor, utilitarismul preferință.¹⁰³ Nu există realități morale (cu excepția, poate, a potențialului universal ca definiție a ipotezei morale¹⁰⁴); există numai preferințele oamenilor.¹⁰⁵ Pentru ca aceste preferințe să fie câtuși de puțin

---

⁹⁴ *Ibidem*, p. 125-147; cf. *How are We to Live?*, p. 84-105.

⁹⁵ *Ibidem*, p. 141-147.

⁹⁶ *Ibidem*, p. 105-111; *Reasoning*, p. 154.

⁹⁷ Singer, *Reasoning*, p. 150-151, 154.

⁹⁸ Singer, *Practical Ethics*, p. 7-8; *Reasoning*, p. 152-159.

⁹⁹ *Ibidem*, p. 10.

¹⁰⁰ *Ibidem*, p. 10-12. Singer recunoaște dependența sa de argumentele lui R.M. Hare, pentru care vezi, de ex., „Universal Prescriptivism”, p. 451-463; *Moral Thinking*, mai ales p. 65-116, 206-228.

¹⁰¹ Pentru primul caz, vezi Singer, *The Expanding Circle*, p. 93-100; pentru cel de-al doilea, vezi *The Expanding Circle*, p. 105-106; *Reasoning*, p. 149, 154-159. Cele două par să se amestece în *Practical Ethics*, p. 10. Aceeași observație i-o fac lui Singer W.A. Rottschaefer și D.L. Martinsen, „Singer, Sociobiology and Values: Pure Reason versus Empirical Reason”, *Zygon*, 19/2 (Iunie 1984), p. 159-170. Ei fac această observație pentru a justifica etica sociobiologică.

¹⁰² Singer, *The Expanding Circle*, p. 105-106.

¹⁰³ Singer, *Practical Ethics*, p. 12-15; *The Expanding Circle*, p. 100-101, 106, 109, 118-121; *Reasoning*, p. 154, 157-159. Cf. Hare, „Universal Prescriptivism”, p. 460-462.

¹⁰⁴ Singer, *Reasoning*, p. 155-159, face aluzie la aceasta ca la o „realitate” morală, atunci când vorbește despre ea ca fiind o decizie substanțială (a vorbi despre anumite lucruri și nu despre altele), o decizie care determină în mare măsură concluziile sale bazate pe prescripții și, implicit, pe utilitarismul preferință.

¹⁰⁵ Singer, *The Expanding Circle*, p. 105-111; *Reasoning*, p. 150-151, 154.

morale, ele trebuie să acopere o sferă universală.¹⁰⁶ Aceasta înseamnă că toate preferințele trebuie luate în considerare, indiferent cui îi aparțin¹⁰⁷. De aici derivă utilitarismul preferință.

b. Un caz împotriva utilitarismului preferință al lui Singer

Înainte de a ne ocupa de deficiențele esențiale ale teoriei lui Singer, trebuie să menționăm câteva din trăsăturile sale pozitive. În primul rând, este vorba despre o teorie (relativ) consistentă, care articulează bine punctele de vedere filosofice cu care operează. În al doilea rând, autorul ei expune eficient unele dintre defectele intelectuale și practice ale versiunilor absolutiste (în mod rigid) despre sfințenia eticii vieții și unele dintre manevrele contradictorii pe care le realizează adepții acestor opinii atunci când se confruntă cu situații dificile sau conflictuale. În al treilea rând, ne reamintește că trebuie să avem în vedere consecințele acțiunilor și politicilor noastre dacă vrem să admitem cu justețe realitățile existenței personale.

În pofida acestora, există câteva neajunsuri în utilitarismul preferință al lui Singer și în argumentele pe care le invocă pentru adoptarea acestei teorii. Menționăm în treacăt că următoarele considerații nu analizează direct dacă Singer este sau nu îndreptățit să își susțină teoria; mai degrabă, ele își propun să demonstreze că adepții teoriilor morale tradiționale sunt îndreptățiți să o respingă. De asemenea, se poate întâmpla ca aceste critici să nu aibă nicio influență asupra lui Singer și a celorlalți care acceptă utilitarismul preferință. Repetăm, aceasta nu înseamnă că criticile ar fi nefondate; este un reflex al sarcinii mele. Scopul nostru în această lucrare este de a pune sub semnul întrebării provocarea pe care Singer a lansat-o refuzului tradițional față de infanticid. Oricum, unele dintre problemele pe care le-am identificat sunt atât de serioase, încât Singer și alți adepți ai utilitarismului preferință trebuie să se preocupe de ele pentru a fi apoi îndreptățiți în a-și susține teoria. Într-adevăr, dacă criticile adresate utilitarismului preferință sunt fondate, ele ar putea submina argumentele sale în privința altor probleme etice, cum ar fi eutanasia voluntară. Acestea sunt, însă, preocupări secundare, căci scopul nostru principal este de a demonstra că argumentele lui Singer nu duc la prăbușirea totală a moralei tradiționale. Prin urmare, suntem îndreptățiți să respingem teoria lui Singer și opiniile sale cu privire la infanticid. Mai mult, ceea ce urmează nu este o abordare exhaustivă: multe din considerațiile noastre se referă la alte lucrări care demonstrează ipotezele noastre; nu ne îndoim că și alte argumente ar putea fi invocate, alături de cele prezente. Oricum, abordarea acestor probleme depășește premisele acestui studiu. Ne vom ocupa acum, așadar, de formularea câtorva critici specifice adresate utilitarismului preferință.

În primul rând, prezentarea evoluției sociobiologice a eticii în comunitățile umane este bazată în mare măsură pe speculații. În unele împrejurări, ea ar putea justifica existența unei ordini morale obiective, care este exact ținta atacurilor lui Singer. În numeroase ocazii, Singer se bazează pe posibilități și pe supoziții, uneori fără dovezi factice, dar apoi își consideră poziția ca fiind suficient de bine fundamentată pentru a furniza explicații mai convingătoare decât cele ale rivalilor săi.¹⁰⁸ Descriind un moment crucial în dezvoltarea altruismului – și anume încetățenirea lui într-o anumită comunitate biologică – el nu precizează niciun

¹⁰⁶ Singer, *Practical Ethics*, p. 10-12; *The Expanding Circle*, p. 100. În aceste pasaje, statutul „potențialului universal” ca principiu moral absolut, ca și natura sa aparent intuitivă, sunt clare.

¹⁰⁷ *Ibidem*, 13-14; *The Expanding Circle*, p. 100-102, 119-121; *Reasoning*, p. 155-159.

¹⁰⁸ Vezi, de ex., Singer, *The Expanding Circle*, p. 3-23, 33-41, 52-53. În aceste pagini, Singer utilizează mult condiționalul-optativul, prin forme ca „s-ar putea” și expresii cu un anumit semanticism: „poate”, „e posibil” atunci când subliniază dezvoltarea altruismului (și implicit punctul de plecare al sistemelor etice). Oricum, ulterior el tratează aceste supoziții ca fiind o bază suficient de fundamentată pe fapte pentru a-și continua teoria, ascunzând astfel natura esențialmente ipotetică a cazului său.

mecanism care să explice acest fapt, fie el chiar și de natură ipotetică.¹⁰⁹ Atunci când demonstrează supraviețuirea lui odată ce s-a încetățenit într-o anumită comunitate biologică, Singer nu poate explica în ce fel a reușit altruismul să ocupe un loc atât de ferm în defavoarea comportamentului egoist, care se manifestă pe termen scurt. Suntem de părere că existența unei ordini morale obiective, de care se leagă un astfel de comportament, furnizează explicația necesară.¹¹⁰ Ordinea morală este alcătuită din relații reglementate între ființe, pe baze generice și teleologice. Aceste tipare obiective ale relațiilor determină statutul moral al caracterului, acțiunilor și consecințelor unui anume agent. Dacă există o astfel de ordine morală, atunci dezvoltarea comportamentului altruist și a corelativelor sale generice poate fi considerată o expresie a ordinii morale obiective, corespunzătoare acesteia. Aceasta justifică apariția comportamentului moral de tipul altruismului, căci corespunde ordinii morale, permite organismului să interacționeze cu sens cu aceasta și contribuie la înflorirea lui.¹¹¹ Acest tipar de comportament are o valoare legată de supraviețuirea organismelor și a grupurilor care îl exprimă, pur și simplu deoarece le permite să trăiască într-o manieră consecventă cu realitatea morală. Astfel, credința într-o ordine morală obiectivă umple un gol în explicația lui Singer referitoare la dezvoltarea moralei.¹¹² Firește, Singer nu poate susține o explicație de felul celei pe care am oferit-o noi aici, căci prin aceasta și-ar contrazice scopul studiului, adică de a-și afirma scepticismul față de ipotezele care pretind că o asemenea ordine morală există cu adevărat.

În al doilea rând, prezentarea ontologiei creștine, a fundamentelor ontologice ale moralei creștine și argumentele împotriva acestora sunt, uneori, înșelătoare, susceptibile de a induce în eroare, cer concesia părții adverse, sunt irelevante sau pur și simplu greșite.¹¹³ Acestea sunt evidente mai ales în considerațiile lui despre Iisus și morala sa.¹¹⁴ Argumentele sale împotriva obiectivismului (sau a descriptivismului) nu se referă direct la morala creștină sau la orice alt sistem etic teist, căci mai întâi neagă la întâmplare sistemele teiste, apoi își îndreaptă critica împotriva descrierilor morale obiective non-teiste. Într-adevăr, morala creștină furnizează prezentări coerente despre existența și natura unei ordini morale obiective care corespunde datelor disponibile cel puțin la fel de bine ca și rivalii săi, însă cred că o face chiar mai bine.¹¹⁵ Aceste sisteme teiste sunt mult mai robuste decât pretinde Singer că ar fi ele și rezistă eforturilor sale de a le submina. Din aici rezultă că aceia care sunt adepții teoriilor etice teiste sunt îndreptățiți să aibă această poziție.

În al treilea rând, atunci când utilizează noțiunea de rațiune și izbăvirile aduse – care transcend în mod evident comunitatea, devenind chiar ipostazii – Singer afirmă că rațiunea

---

¹⁰⁹ Vezi Singer, *The Expanding Circle*, Cap. 1, „Originile altruismului”.

¹¹⁰ În aceste considerații ne bazăm pe tratatul de ordine morală al lui Oliver O'Donovan: *Ressurrection and Moral Order: An Outline of Evangelical Ethics*, Leicester: IVP, 1986, p. 31-52.

¹¹¹ Nu susținem aici că există o lume platonice a ideilor morale la care dobândim acces prin intermediul unor facultăți morale specifice. Mai degrabă susținem că lumea – așa cum o cunoaștem – oferă tipare de relații care pot fi explicate cel mai bine prin categorii morale și că astfel de explicații corespund stării curente a faptelor. Mai mult, apariția unor asemenea trăsături morale ar putea avea și o explicație evoluționistă, fără a dăuna realității ordinii morale. Astfel de trăsături ar fi similare vederii, de exemplu, care asigură organismului abilitatea de a răspunde realității obiective a luminii și a efectelor sale asupra altor entități.

¹¹² Aceasta înseamnă că descrierile sociobiologice ale dezvoltării moralei umane nu intră în conflict cu concepțiile creștine și cu alte teorii morale obiectiviste.

¹¹³ Vezi, de exemplu, formularea și argumentele sale împotriva concepțiilor poruncilor divine, Singer, *Practical Ethics*, p. 3-4; Kushe și Singer, *op. cit.*, p. 126, care ignoră dezbaterile recente asupra concepțiilor respective, apărarea lor în fața obiecției de tip Euthyphro, prin referirea la caracterul corespunzător al celui care dă poruncile. Pentru o formulare recentă a teoriei, vezi R.J. Mouw, *The God Who Commands*, Notre-Dame: University of Notre Dame Press, 1990.

¹¹⁴ Pentru aceasta, vezi A. Wierzbicka, „Peter Singer and Christian Ethics”, *Quadrant* (aprilie, 1997), p. 28-29.

¹¹⁵ Pentru exemple de sisteme care justifică afirmațiile noastre, vezi O'Donovan, *Ressurrection and Moral Order*; C.S. Lane, *The Shape of the Good: Christian Reflections of the Foundations of Ethics*, Notre-Dame: University of Notre Dame Press, 1991.

este un produs uman, dezvoltat în și pentru comunități. Atunci cum poate ea să transcende spațiul și timpul în modul propus de el? O modalitate de a o face ar fi prin existența unei ființe care să transcende spațiul și timpul în felul necesar și care să se angajeze într-o asemenea practică. Dacă, după cum admite corect Singer, rațiunea este esențialmente o practică la care oamenii se angajează, atunci ea poate transcende particularitățile oamenilor și comunitățile acestora în felul descris de Singer numai dacă este practică în mod „transcendental”. În această situație, așadar, nu există nicio entitate transcendentă numită *Rațiune*, ci doar persoane care se implică în practica (sau practicile) de a raționa. Considerăm că există o entitate în care se întâlnește transcendența rațiunii – și anume în Dumnezeu – și că raționalitatea lui Dumnezeu este universală și eternă (cel puțin într-un sens lipsit de constrângeri), căci și El este universal, infinit și etern. Nu considerăm, însă, că raționalitatea noastră are aceleași calități, pentru că ea se situează în anumite contexte culturale și istorice și este practică de către persoane supuse greșelii. Cu toate acestea, credem că gândirea noastră poate fi rațională într-un sens care poate fi anulat sau invalidat, căci caracterul contextual al raționalității nu atrage după sine relativismul.¹¹⁶ Firește, această concepție a rațiunii nu poate fi acceptată de Singer, căci el respinge constant toate teoriile etice și metafizice teiste. În această situație, el trebuie să furnizeze o altă teorie despre modul în care rațiunea umană poate fi universală și eternă, fără a se referi la o ființă transcendentă ca Dumnezeu.

Dacă practica umană a rațiunii oferă eticii bazele sale obiective, universale, atunci rațiunea umană trebuie să fie într-un fel universală și eternă. Dar dacă rațiunea este o practică creată în, de și pentru anumite comunități, ea este prin excelență situată într-un context; ea poate fi practică într-o manieră universală și eternă numai dacă e capabilă de a-și transcende specificitățile, conferindu-le astfel validitate universală și eternă. Este important să precizăm aici că rațiunea nu trebuie să transcende numai specificitățile legate de tradiție – lucru de care ea este clar capabilă; ea trebuie să realizeze această transcendență în așa fel încât manifestările rațiunii să fie universale și eterne. Transcendența limitată dincolo de granițele comunităților și ale tradițiilor nu este adecvată scopurilor lui Singer; argumentul său în favoarea caracterului universal al moralei rămâne valabil numai dacă se demonstrează că raționarea morală poate fi transferabilă peste toate asemenea granițe pentru a deveni universală și eternă. Acesta este un aspect esențial, căci dacă rațiunea poate fi anulată și dacă contextul este specific, mai degrabă decât universal și etern, atunci Singer nu are nicio justificare pentru a extinde cercul etic dincolo de contexte particulare, ca să nu mai vorbim despre problemele legate de specie. Așadar, considerând că Singer are dreptate să afirme că rațiunea poate fi universală și eternă, acestea se aplică numai unei ființe transcendente, adică lui Dumnezeu, nu ființelor finite, cum sunt oamenii. Astfel, Singer nu are nicio justificare – ontologică sau epistemologică – de a crede că acestea se aplică rațiunii umane.

Alte aspecte cruciale rămân fără răspuns în cadrul teoriei lui Singer despre raționalitatea universală. Există oare un domeniu ideal al „logicii” sau al „rațiunii” din care ea se întrupează din când în când? Dacă da, cum arată acest domeniu? Cum putem avea acces la el? Cum se transferă calitățile sale universale și eterne la gândirea noastră specifică și limitată în timp? Cu siguranță, o astfel de concepție cade pradă propriei „reduceri la absurd” („argument form queerness”) împotriva existenței unui domeniu obiectiv al „realităților” morale.¹¹⁷ Această natură problematică a teoriei lui Singer despre rațiune se răspândește la nivelul întregii sale teorii, căci aceste defecte în noțiunea sa de raționalitate morală subminează un principiu central al utilitarismului preferință.

---

¹¹⁶ Din nou, această problemă nu va fi analizată în detaliu aici. Pentru descrieri succinte ale unei asemenea noțiuni de raționalitate, vezi K.J. Clark, *Return to Reason*, Grand Rapids: Eedermans, 1990; D.L. Wolfe, *Epistemology: The Justification of Belief*, Downers Grove: IVP, 1982; N. Wolterstorff, *Reason within the Bounds of Religion*, (ed. a doua), Grand Rapids: Eedermans, 1984.

¹¹⁷ Singer, *The Expanding Circle*, p. 107, *Reasoning*, p. 151-152.

Cea de-a patra problemă a utilitarismului preferință este un cusur al tuturor teoriilor utilitariste, anume *problema dreptății*. Ea poate fi formulată simplu: conform criteriilor utilitariste, o acțiune sau o lege este corectă dacă ea deservește interesul maxim al tuturor celor vizați de ea (utilitatea maximă); însă sclavia și alte forme de nedreptate pot conduce la utilitatea maximă, chiar și dintr-un punct de vedere universal. În consecință, o astfel de opresiune, dacă sporește la maxim utilitatea, este corectă.¹¹⁸ Dacă așa stau lucrurile, atunci situația este mai degrabă opusă utilitarismului, decât în favoarea vreunei forme speciale de opresiune.

În general credem, cu motive întemeiate, că o asemenea opresiune este greșită, fără a lua în considerare rezultatele sale pozitive.¹¹⁹ Astfel de convingeri sunt, de obicei, rezultatul intuițiilor etice esențiale. Deși s-ar putea să nu fim capabili de a articula complet aceste intuiții sau de a furniza argumente clare și convingătoare în favoarea lor, ajungem să credem că anumite lucruri sunt greșite – și s-ar putea să avem dreptate în această convingere. Nu afirmăm că intuițiile morale sunt fundamentele primare și indubitabile ale reflecției etice. Ele sunt influențate de cultură, de mediu, de tradițiile discursului moral și pot fi greșite. Oricum, aceasta nu înseamnă că astfel de intuiții sunt lipsite de importanță sau de valoare, la fel cum caracterul influențat de cultură al raționalității nu înseamnă că raționalitatea nu există. În general, concepțiile noastre sunt nevinovate până la proba contrarie, mai degrabă decât vinovate până la proba contrarie.¹²⁰ Astfel, pentru că nu există baze pentru a respinge aceste intuiții, avem o justificare în respingerea teoriilor utilitariste, tocmai pentru că intră în conflict cu acele intuiții morale justificate. Hare și Singer nu acceptă afirmația conform căreia intuițiile joacă un rol important în reflecția etică și consideră că ele ar trebui respinse dacă intră în conflict cu calculul lor etic.¹²¹ Oricum, nu credem că aceste intuiții ar trebui pur și simplu ignorate: ele trebuie cu siguranță analizate, dar s-ar putea întâmpla ca, fără a fi formulate complet, ele să conțină elemente care nu trebuie ignorate în gândirea morală.¹²²

Acestea aduc în prim plan cea de-a cincea problemă a teoriei lui Singer: *ea respinge intuițiile morale centrale și implicațiile lor la nivelul relațiilor*. Un exemplu este furnizat de faptul că el exclude din etica infanticidului orice preocupare emoțională și intuițiile corespunzătoare privind valoarea copiilor umani.¹²³ Este adevărat că emoțiile pot întuneca sau complica problemele etice, fără rost; dar în același timp, ele pot aduce în lumină aspecte etice importante. Ar putea Singer să afirme că opiniile sale

---

¹¹⁸ R.M. Hare acceptă această „critică”, dar crede că ea demonstrează superioritatea poziției sale. Într-un asemenea caz, sistemul nedrept este corect și nedreptatea lui este irelevantă sau depășită de considerații vizând natura consecințelor. Vezi *Moral Thinking*, 164-168. Oricum, trebuie notat faptul că el consideră că asemenea „lumi” sunt puțin plauzibile și că egalitarismul (relativ) poate fi justificat pe baza unor considerente care țin strict de ordinul consecințelor. Cf. Singer, *How are We to Live?*, p. 149-151.

¹¹⁹ Pentru acest argument, vizând teoriile utilitariste în general, vezi Frankena, *op. cit.*, p. 37, 38-39, 42-43; Layman, *op. cit.*, p. 73-74; pentru aplicațiile sale specifice la Singer, vezi Landman, *op. cit.*, p. 168. Acest argument poate fi formulat astfel încât să acopere atât regulile, cât și acțiunile care derivă din teoriile utilitariste și în mod evident acoperă teoria pe două nivele a lui Singer. Căci, dacă se poate demonstra că o astfel de nedreptate sistematică ar spori la maxim utilitatea, atunci ea trebuie să devină regula prin care operăm la nivel intuitiv. Pentru o excelentă prezentare narativă a acestei probleme la nivel social, vezi istorisirea autoarei Ursula K. Le Guin, *The Ones Who Walk Away from Omelas*, *The Wind's Twelve Quarters*, St. Albans: Granada, 1978, p. 112-120.

¹²⁰ Pentru justificarea unei astfel de teorii a raționalității, vezi lucrările lui Clark, Wolfe și Wolterstorff.

¹²¹ Hare, *Moral Thinking*, p. 166; Singer și Kushe, *Response*, p. 172-173.

¹²² Pentru o articulare sofisticată a acestor intuiții în etică, vezi J. Kellenberger, *Relationship Morality*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1995.

¹²³ Singer, *Practical Ethics*, p. 170-171; cf. 76-77. Este interesant faptul că pentru a le putea exclude, Singer le parodiază. Să fie acesta un indiciu al slăbiciunii argumentului său?

referitoare la animale, de exemplu, nu sunt legate de sentimentele sale referitoare la acest subiect? Emoțiile (de exemplu indignarea sau simpatia) și intuițiile corespunzătoare acestora joacă un mare rol în discuția sa despre eliberarea animalelor.¹²⁴ Astfel de emoții sunt un indiciu important, chiar dacă supus greșelii, al prezenței intuițiilor etice centrale.¹²⁵ După cum am afirmat anterior, nu toate intuițiile pot fi formulate și justificate pe de-a întregul. Aceasta nu înseamnă că a le permite să ne influențeze teoretizarea morală este un lucru irațional, așa cum sugerează Singer. Chiar și în știință, „paradigma” raționalității Occidentale, cunoștințele tacite și intuițiile joacă un rol crucial.¹²⁶ A respinge aceste intuiții morale într-o manieră atât de obraznică este un defect al teoriei etice a lui Singer.¹²⁷

Este ironic faptul că el procedează astfel, căci ni se pare că teoria lui Singer depinde în mod paradoxal, chiar inconsistent, de o asemenea intuiție, anume că potențialul universal este calitatea definitorie a afirmațiilor etice, devenind așadar inerent logicii discursului etic. Credem că Singer are dreptate să considere potențialul universal drept un aspect crucial în raționarea etică, cel puțin într-un sens limitat. Dar acest principiu nu se fundamentează în *logica* inerentă a discursului etic, după cum se poate demonstra chiar din argumentele lui Singer. El vorbește mai întâi despre principiu ca fiind inerent *logicii* eticii, ca apoi să schimbe perspectiva, vorbind despre el ca principiu fundamentat în *practica socială* a discursului etic.¹²⁸ Dacă argumentele lui Singer rămân valabile, atunci rațiunea și logica discursului etic trebuie să fie eterne și universale.¹²⁹ Oricum, după cum am argumentat anterior, dacă rațiunea este o practică socială în evoluție – fapt acceptat de Singer însuși – atunci cum pot fi manifestările sale umane universale și eterne? Potențialul universal este, așadar, un principiu situat în cadrul unei tradiții particulare de raționalitate morală și, implicit, nu este neapărat universal; el nu poate fi transferat dincolo de granițele acelei tradiții fără să existe motive întemeiate de a proceda astfel.¹³⁰ Există două motive esențiale care ar justifica transferul său: principiul potențialului universal se poate aplica structurii logice sau practicii sociale a tuturor celorlalte tradiții a discursului moral; principiul beneficiază de un statut obiectiv, în calitatea lui de ipoteză despre o stare etică de fapt. Singer nu reușește să demonstreze primul argument; într-adevăr, dată fiind specificitatea de context a discursului moral, este greu de intuit cum s-ar putea demonstra acest fapt. Cel de-al doilea argument are consecințe inacceptabile pentru utilitarismul preferință al lui Singer, căci dacă acest principiu rămâne valid, de ce nu ar rămâne valide și altele? Într-adevăr, dacă el reprezintă un principiu substanțial *per se*, atunci sistemul lui Singer nu rezistă, căci cel puțin acest principiu etic se referă la o ordine morală obiectivă. Singer nu poate să susțină ambele variante. Fie există o ordine morală obiectivă – și aici potențialul universal poate reprezenta un principiu etic *substanțial* valid; dar în acest caz, alte principii nu pot fi luate în considerare:

---

¹²⁴ Vezi, de ex., *Practical Ethics*, p. 65-68; *Rethinking*, p. 159-164, 172-183.

¹²⁵ D. van Gend, “On the Sanctity of Human Life”, *Quadrant* (Sept. 1995), p. 57-58; Pauer-Studer, *op. cit.*, p. 152; W. J. Prior, “Compassion: A Critique of Moral Rationalism”, *Philosophy and Theology*, 2/2 (Winter 1987), p. 173-191. Ipoteze similare sunt emise despre uzul lingvistic și intuițiile morale în A. Wierzbicka, “The Language of Life and Death”, *Quadrant*, (Iulie-August 1995), p. 21-25.

¹²⁶ Pentru acestea, vezi eseurile din I. Lakatos și A. Musgrave (ed.), *Criticism and the Growth of Knowledge*, Cambridge: CUO, 1970.

¹²⁷ Kellenberger, *op. cit.*, p. 147-148, 353-376; Landman, *op. cit.*, p. 163-164, 166; Pauer-Studer, *op. cit.*, p. 152.

¹²⁸ Expresia „practică socială” este preluată din lucrarea lui A. MacIntyre, *After Virtue: A Study in Moral Theory*, (ed. a doua), Notre Dame: University of Notre Dame Press, 1984, mai ales p. 187-190, 220-224, 274.

¹²⁹ Singer, *The Expanding Circle*, p. 105-106.

¹³⁰ Pentru o descriere valoroasă a acestui caracter din punct de vedere moral al raționării morale, vezi A. MacIntyre, *After Virtue și Whose Justice? Which Rationality?*, Londra: Duckworth, 1987.

trebuie creată o nouă teorie împotriva altor principii care rezultă din intuiții morale fundamentale similare. Or, o astfel de ordine morală nu există, în acest caz principiul nerămânând valid. Iar dacă principiul nu rămâne valid, atunci întreaga teorie a lui Singer se prăbușește. În nici unul din cazuri teoria lui Singer nu rezistă.

Astfel, teoria lui Singer este o teorie sărăcită, reducționistă. Acest fapt este vizibil într-o serie de aspecte. Singer nu susține doar că nu există o ordine morală obiectivă, ci și că etica poate fi redusă la analiza consecințelor. După cum tocmai am demonstrat, nimic dintr-o acțiune nu poate fi în sine bun sau rău, chiar atunci când intuițiile noastre morale ne spun că este: nu există nicio componentă cu adevărat *deontologică* a eticii.¹³¹ Nici caracterul celui care realizează acțiunea nu poate avea vreun statut etic, cu excepția faptului că poate influența acțiunea curentă sau pe cele viitoare: nu există nicio componentă cu adevărat aretaică a vieții.¹³² Ni se pare că toate acestea nu iau în considerare două componente esențiale ale analizei etice. Teoria lui Singer nu examinează caracterul eminent relațional al vieții omenești și al oricărei vieți personale.¹³³ Ca persoane, suntem ființe destinate relațiilor. Consecințele acțiunilor noastre sunt elemente constitutive importante în formarea relațiilor; dar ele nu sunt doar elemente constitutive. Astfel, de vreme ce Singer reduce existența la consecințe, teoria sa nu prezintă adecvat realitatea umană și, așadar, dă dovadă de deficiențe.¹³⁴

Un alt domeniu în care teoria suferă este cel reprezentat de metafizica moralei. Această suferință este vizibilă în două aspecte interconectate: răspunsul pe care Singer îl dă la întrebarea „De ce să fim morali?” și discuția despre ceea ce dă sens existenței umane. În legătură cu primul aspect, el încearcă să adopte o atitudine de compromis între egoismul care caracterizează cultura occidentală contemporană și devotamentul religios.¹³⁵ El admite că majoritatea reflecțiilor etice au avut loc în contextul unei implicări religioase specifice și că etica laică este un „exercițiu la început de drum”.¹³⁶ Cu toate acestea, în lumina „prăbușirii” modurilor de viață religioase, etica non-religioasă este necesară dacă vrem să ne salvăm planeta și pe noi înșine de pericolele egoismului.¹³⁷ Mai mult, argumentează el, o viață etică este o viață de împlinire personală, mai degrabă decât de sacrificiu de sine.¹³⁸ La întrebarea „De ce să fim morali?” se răspunde așadar prin probleme legate de utilitatea socială, personală și privitoare la mediul înconjurător.

În ceea ce privește cel de-al doilea aspect, Singer afirmă că un punct de vedere etic în sine dă sens vieții, deoarece odată ce adoptăm un punct de vedere etic, admitem imensitatea sarcinilor etice care stau înaintea noastră. Iar aceasta reprezintă ceva pentru care să trăim.¹³⁹ Cu toții suntem confrunțați cu o alegere fundamentală între a trăi etic sau ne-etic.¹⁴⁰ Pe baza *utilității* unui mod de viață etic, Singer consideră că o asemenea alegere nu este irațională. El

---

¹³¹ Vezi, de ex., Singer, *Practical Ethics*, p. 324-325.

¹³² *Ibidem*, p. 323-324.

¹³³ *Ibidem*, p. 76-77, unde el respinge clar ipoteza că relația unică pe care o avem cu ceilalți membri ai speciei noastre are vreo semnificație etică; și *Ibidem*, p. 170-171, unde el afirmă că nu trebuie să permitem sentimentelor (care reprezintă o componentă importantă a interacțiunii noastre cu ceilalți) să aibă vreo influență asupra reflecției etice. Doar o perspectivă imparțială acționează ca un punct de vedere etic. El afirmă că „etica nu cere eliminarea relațiilor personale și a afecțiunilor părtinitoare” (*Practical Ethics*, p. 76), dar consideră că evaluarea afirmațiilor morale ale celor afectați de acțiunile noastre necesită „un anumit grad de detașare/independență de sentimentele noastre pentru ei.” (*Practical Ethics*, p. 77). Dar cum se poate realiza acest lucru fără a distruge efectiv relația?

¹³⁴ Pentru o formulare a moralei relaționale, vezi Kellenberger, *Relationship Morality*.

¹³⁵ Singer, *How are We to Live?* vii-viii.

¹³⁶ *Ibidem*, p. 15-17.

¹³⁷ *Ibidem*, p. 10-12, 17-18, 22-54.

¹³⁸ *Practical Ethics*, p. 327-334; *How are We to Live?*, vii, 129-170.

¹³⁹ *How are We to Live?*, vii.

¹⁴⁰ *Ibidem*, p. 1-12.

afirmă că alegerea unui mod de viață etic ne oferă sensul de transcendere a persoanei pe care îl căutăm cu toții: „O viață etică este aceea prin care ne identificăm cu alte țeluri, mai întinse, care conferă sens existenței noastre”.¹⁴¹ În vreme ce nu există un țel de transcendere a istoriei, există însă o succesiune de țeluri imanente care, în totalitatea lor, sunt suficiente pentru a ne umple viața cu acțiuni încărcate de sens.¹⁴² Ideea de bază este că simplul fapt de a exista în lume atrage după sine obligația de a face mai bună această lume, de a reduce cantitatea de suferință din ea.¹⁴³ O asemenea serie de acțiuni prin care se elimină suferința conferă suficient înțeles vieții omului.¹⁴⁴

Există multe defecte ale acestei teorii. Ea este circulară, într-un fel care dăunează afirmațiilor autorului ei. El se pronunță împotriva moralei religioase în sensul că ea nu are sens în afara unui context religios. Dar însăși descrierea justificării meta-etice a eticii se bazează pe perspectiva utilitaristă pe care încearcă să o argumenteze. Acest fapt e vizibil în susținerea utilității personale a tipului său de implicare etică. Or, el încearcă să justifice exact acest devotament pentru utilitate. Niște „cercuri epistemice” sunt acceptabile, dar numai în cadrul unei teorii a raționalității, care corespunde puțin teoriei lui Singer.¹⁴⁵ În sens larg, o astfel de circularitate este autorizată în contextul formulării și justificării unui sistem de credințe specific persoanei și situației. În orice caz, critica pe care Singer o aduce altor teorii nu este conformă aceluși tip de raționalitate; el afirmă că propria sa teorie este fundamentată pe credința că furnizează o bază *obiectivă* pentru etică. O afirmație de acest tip – care își are originile într-o teorie ne-situată a raționalității – este subminată de asemenea circularități. Pentru ca teoria lui Singer să dobândească justificarea meta-etică pe care o caută, el trebuie să se sprijine pe o noțiune a raționalității radical diferită de cea pe care o îmbrățișează și neconformă cu teoria sa etică.

Această problemă se leagă de alta mai centrală. Singer neagă faptul că ar exista vreun sens suprem al universului și al existenței omenești.¹⁴⁶ Aceasta înseamnă că dacă implicarea sa etică este rațională – mai degrabă decât o „tresărire non-rațională de (ne)credință” – el trebuie să furnizeze motive pentru acest lucru. Pentru Singer, astfel de motive nu se găsesc în caracterul just implicit al unei implicări etice, căci aceasta ar însemna că se bazează pe un anumit înțeles obiectiv sau pe o anumită ordine morală existente în univers. Existența unei asemenea ordini obiective i-ar distruge teoria etică. Aceasta îl forțează să caute în altă parte motivele pentru a fi etic. Dată fiind înțelegerea pe care o are despre lume și morală, mai poate căuta într-un singur loc: în interesele persoanelor. De aici, el ajunge înapoi în punctul de pornire, prin strecurarea unei implicări în ascultarea preferințelor (fapt pe care el încearcă să îl demonstreze) în premisele argumentării sale. Aceasta poate fi imposibil de evitat la acest nivel al discursului meta-etic; dacă așa stau lucrurile, atunci se demonstrează ceea ce am afirmat anterior, că această direcție de argumentare corespunde destul de puțin cu structura și conținutul teoriei sale. Faptul sugerează că teoria sa etică, ca toate celelalte, este o formulare a unei „concepții de viață” specifice sau a unui sistem de credințe și comportamente; de asemenea, teoria sa – la fel ca și celelalte, inclusiv pe care le respinge ca fiind circulare – își găsesc o minimă justificare doar în acel context.¹⁴⁷

În schimb, rămâne să ne confruntăm cu întrebarea aflată la un nivel mai ridicat „De ce să ne preocupăm de preferințe?”. Dacă etica are drept obiect preferințele, iar justificarea

¹⁴¹ *Ibidem*, p. 20; cf. *Ibidem*, p. 207, 216.

¹⁴² *Practical Ethics*, p. 331-335; *Ibidem*, p. 216-218, 231.

¹⁴³ *How are We to Live?*, p. 221-223.

¹⁴⁴ *Ibidem*, p. 222-223.

¹⁴⁵ Singer, *Practical Ethics*, p. 316, unde notează că dacă justificarea meta-etică a eticii este morală (noi am adăuga, cvasi-morală), atunci ea este circulară într-un sens distrugător.

¹⁴⁶ *Ibidem*, p. 331.

¹⁴⁷ Expunerea detaliată a acestui punct, ca și a chestiunii înrudite, referitoare la metafizica și la epistemologia pe care Singer își clădește demersul, depășește scopul acestei lucrări.

punctului de vedere etic se fundamentează pe acele preferințe (împlinirea personală, ușurarea suferințelor), întrebarea rămâne „De ce să ne facem griji pentru așa ceva?”. Dacă viețile noastre, ale celorlalți, și însuși universul nu posedă un înțeles suprem, de ce mai contează că nu suntem împliniți în totalitate? De ce mai contează faptul că societățile umane progresează? Și cum putem stabili că este vorba efectiv despre un *progres*?¹⁴⁸ De ce mai contează că animalele suferă, că planeta ca sistem biologic se distruge (cel puțin în forma ei actuală)? De ce contează aceste lucruri? Cum poate Singer să susțină că e „mai bine” să trăiești în acest fel decât în alt fel? Cred că ajungem din nou la chestiunea intuițiilor etice fundamentale ale lui Singer. Multe dintre ele sunt solide, unele nu sunt. Nici una dintre ele nu are o justificare reală în contextul teoriei sale sau în sistemul de credințe adiacent. Paradoxal, multe (dar nu toate) din aceste intuiții pot fi justificate în contextul sistemelor de credințe (cum sunt cele creștine), care afirmă natura obiectivă a moralei. Dar acestea nu l-ar consola pe Singer.

Ajungem astfel la cel din urmă aspect reduționist al teoriei etice a lui Singer. Respingerea clară, din partea sa, a oricărui sens suprem în viețile noastre ne condamnă la acest devotament sărăcit și inconsistent pentru niște valori imanente nefundamentate, care ar trebui să confere înțeles existenței noastre. Aceste valori ne proiectează dincolo de noi, spre implicarea în sarcini etice mai ample, a căror succesiune, susține Singer, ne va permite să ducem o existență plină de sens. În afară de problema pe care am ridicat-o mai sus – și anume de ce ar trebui să ne preocupe aceste sarcini – ni se pare că această descriere a înțelesului vieții este complet reduționistă. În loc să răspundă la întrebarea de ce contează aceste sarcini, Singer încearcă mai degrabă să răspundă la întrebarea „Cum putem face *să ni se pară* că ele contează?”. Astfel, înțelesul, departe de a fi o categorie explicativă sau un mod de a ancora viața în realitatea de dincolo de ea, este redus la o stare psihologică, de a te simți încărcat cu înțeles.¹⁴⁹ Bineînțeles, lui Singer nu îi mai rămâne altceva odată ce a respins orice înțeles sau valoare obiectivă din univers. Dar cât de satisfăcătoare e această poziție? Este suficient să spunem: „Indiferent de realitățile din jur, eu *mă simt* plin de înțeles”? Dacă așa stau lucrurile, cum evită această situație relativismul meta-etic? Tendința pe care o are poziția sa de a aluneca în relativism și chiar în subiectivism la acest punct este bine ilustrată în lucrarea sa.¹⁵⁰ Faptul apare cel mai evident, poate, în afirmația finală a lucrării „*Practical Ethics*”: „aceia care sunt suficient de reflexivi pentru a pune întrebarea despre care am discutat în acest capitol sunt cei mai susceptibili de a aprecia motivele care pot fi oferite pentru a adopta un punct de vedere etic”.¹⁵¹ Afirmația sugerează că doar adoptarea aceluia punct de vedere poate justifica adoptarea lui. O asemenea circularitate sugerează că această direcție de argumentare poate fi validă numai în contextul angajamentului personal pentru punctul de vedere etic în discuție. Într-adevăr, modul în care își formulează ipoteza pare să îl plaseze pe Singer în relativismul meta-etic, căci nu posedă niciun argument care să depășească contextul pentru a susține adoptarea punctului de vedere etic. Din nou se pune problema „obiectivității” teoriei sale etice.

Aici putem observa o altă inconsecvență în teoria lui Singer. Nu înțelegem cum poate susține relativismul meta-etic fără a aluneca în relativismul etic. Căci, dacă ipotezele sale despre înțelesul meta-etic și despre justificarea angajamentului etic sunt relativiste, chiar non-raționale, atunci acel relativism sau non-raționalitate dăunează statutului non-relativist și

---

¹⁴⁸ Pentru afirmații clare conform cărora există lucruri corecte pe care trebuie să le face, și că am fost martorii unui progres etic real, vezi Singer, *How are We to Live?*, p. 222-225; pentru o critică a lor, vezi Wierzbicka, p. 28.

¹⁴⁹ Pentru acestea, vezi Singer, *Practical Ethics*, p. 33-335; *How are We to Live?*, p. 194-196, 221-222, 230-232; cf. criticii lui Wierzbicka, p. 29-30.

¹⁵⁰ Vezi Singer, *How are We to Live?*, ix-x, p. 163-164, cu referire la caracterul „înălțător” al acțiunii lipsite de egoism, în ciuda naturii controversate a eticii implicate; p. 167-170; 173-175. Pentru raționalitatea modurilor de viață non-etice, p. 218; p. 219-222, cu referire la motivația subiectivă a celor care făptuiesc etic.

¹⁵¹ Singer, *Practical Ethics*, p. 33.

rațional al teoriei sale etice. În cele din urmă, dacă el nu poate oferi o justificare meta-etică mai bună, atunci ce ne-ar opri să adoptăm o poziție radical diferită? Și cum ar putea să fie arbitrate aceste angajamente într-o manieră non-subiectivistă? Singer, care este dedicat dezvoltării ideilor etice în domeniul discursului public, rămâne fără nicio sugestie despre cum ar putea deveni posibil acest discurs.¹⁵² În toate aceste aspecte esențiale, așadar, utilitarismul preferință al lui Singer este inadecvat și nesatisfăcător, nereușind să submineze teoriile morale tradiționale. Astfel, exponenții moralei tradiționale sunt îndreptățiți să respingă utilitarismul preferință.

5. Concluzie

Așadar, cum se leagă aceste probleme ale utilitarismului preferință de poziția lui Singer privind infanticidul? Puterea de convingere a concepției lui Singer despre infanticid depinde de puterea de convingere a utilitarismului preferință, căci, după cum am văzut, fiecare din argumentele sale împotriva caracterului greșit al uciderii unui copil depinde de poziția sa în cadrul utilitarismului preferință. De vreme ce aceasta din urmă nu este solidă, la fel sunt și argumentele sale. El eșuează în combaterea opiniilor alternative, mai ales a celor care sprijină existența unei ordini morale obiective căreia trebuie să ne conformăm. Acesta e un defect major, însemnând că un argument crucial în favoarea teoriei sale nu este solid.

În continuare, nici teoria, nici justificarea acesteia nu sunt solide. Prin urmare, aceasta înseamnă că opiniile sale despre infanticid sunt nejustificate; el a exclus din discuție cu precădere orice referință la valoarea intrinsecă a copiilor sau la calitățile morale intrinseci ale actului de infanticid. Nu mai rămân decât argumentele extrase din utilitarismul preferință în favoarea infanticidului; dacă teoria în sine este nejustificată, atunci la fel sunt și argumentele care derivă din ea. Așadar, suntem îndreptățiți să respingem utilitarismul preferință al lui Singer și susținerea sa față de practica infanticidului ca fiind atât nejustificate, cât și falite din punct vedere moral și să continuăm să acceptăm teoriile morale tradiționale și refuzul acestei practici pe care ele îl susțin.

Să ne întoarcem, pentru o clipă, la cazul de la care am pornit. Copiii ca John Pearson nu ar trebui „lăsați să moară” și nici nu ar trebui uciși. În acest caz și în altele asemănătoare, intuițiile noastre morale normale și sentimentele de oroare pe care le generează sunt justificate. Faptul că nu este dorit și că există puține șanse pentru adopția copilului nu justifică moartea lui. Astfel de motive nu combat părerea „tradițională” conform căreia o ființă umană are o asemenea valoare, încât atât uciderea ei, cât și lăsarea ei să moară sunt percepute ca acte inerent rele. Natura înfricoșătoare și contra-intuitivă a părerilor lui Singer despre infanticid și conformitatea lor cu teoria sa globală demonstrează nu că „etica tradițională” și intuițiile ei ar trebui abandonate, ci că utilitarismul preferință ar trebui respins. Aceia care susțin morală tradițională și, prin urmare, se opun vehement practicii infanticidului, își pot menține poziția, știind că cel puțin argumentele lui Peter Singer nu constituie baze pentru respingerea acestei poziții.

---

¹⁵² M. Smith, „Back to Basis: A Review of How are We to Live?”, *Eureka Street*, 4/5 (iunie-iulie 1995), p. 43-45.